
**TÜRKİYE’DE “KÖY ENSTİTÜLERİ” KONUSUNDA YAPILMIŞ
LİSANSÜSTÜ TEZLERİN NİCELİK VE NİTELİK YÖNLERİYLE
DEĞERLENDİRİLMESİ III (2016-2019)**

Nurgün KOÇ*

Özet

Erken Cumhuriyet döneminin kırsal kesime yönelik eğitim ve ekonomik kalkınma projesi olan “*Köy Enstitüleri*”, kuruluşundan günümüze kadar dikkat çeken bir olguya dönüşmüştür. Cumhuriyetin onuncu yılına gelindiğinde başarılı pek çok reform hareketinin yanında eğitim konusundaki bazı eksiklikler dikkat çekmekteydi. Bu eksikliklerin başında kırsal kesim vatandaşlarının eğitim sorunu gelmekteydi. Köy Enstitüleri ile köylünün eğitim yoluyla kalkındırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla başlatılan hazırlıkların ve deneme süreçlerinin ardından Köy Enstitüleri 1940 yılında kurulmuştur. Enstitüler zamanla çeşitli revizyonlara tabi tutulmuşlar, 1954 yılında İlköğretmen Okuluna dönüştürülmüşlerdir. Köy Enstitüleri konusunda pek çok araştırma eseri niteliğinde yayın yapılmıştır. Köy Enstitüsü mezunlarının yazdıkları kitaplar, bu kurumları doğru anlayabilmek için belirleyici niteliktedir. Diğer yandan Köy Enstitüleri ile ilgili olarak üniversitelerde Doktora ve Yüksek Lisans tezleri hazırlanmış; Enstitüler çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Bu konu ile ilgili ilk Doktora tezi Amerika Birleşik Devletleri’nde Fay Kirby tarafından 1962 yılında Columbia Üniversitesi’nde hazırlanmış daha sonra “*Türkiye’de Köy Enstitüleri*” adıyla yayımlanmış olan çalışmadır. Konunun Türk üniversitelerinde ilk kez lisansüstü seviyede ele alınması ise Hüseyin Akyüz’ün 1977 yılında “*Türk Eğitiminde Köy Enstitüleri Denemesi Üzerine Bir Araştırma*” başlıklı Doktora tezi ile olmuştur. Günümüze gelen kadar Köy Enstitüleri konusunda hazırlanmış 104 lisansüstü tez tespit edilmiştir. Başlangıçtan 2016 yılına kadar olan tezler daha önce incelenerek yayımlanmış olup bu çalışmada 2016 yılından 2019 yılına kadar hazırlanmış olan lisansüstü tezler ele alınmıştır. Sadece eğitim yönüyle değil toplumsal, ekonomik ve siyasal yönleriyle de etkili olan Köy Enstitüleri’nin objektif biçimde ele alınıp tespit edilmeye çalışılmıştır. Köy Enstitüleri konusunda çok sayıda lisansüstü düzeyde tez hazırlanmış olmasına rağmen bu çalışmaların çoğunda bilimsel kıstaslara uygunluk ve nesnellik yönlerinin oldukça zayıf olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, Eğitim, Fay Kirby, Doktora Tezi, Yüksek Lisans Tezi.

**EVALUATION OF THE POSTGRADUATE THESIS CONCERNING
“VILLAGE INSTITUTES” MADE IN TURKEY IN TERMS OF QUANTITY AND
QUALITY ASPECTS III (2016-2019)**

Abstract

“*Village Institutes*”, the educational and economic development project for the countryside of the early Republican period, has become a remarkable phenomenon from its establishment to the present day. By the tenth year of the Republic, there were many reform movements that had been achieved, as well as some shortcomings in education. One of these shortcomings was the problem of education of rural citizens. With the Village Institutes, it is aimed to develop the

---

* Prof. Dr. Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ABD Başkanı, nurgunkoc@karabuk.edu.tr, Orcid ID: orcid/ 0000-0001-9064-0789

peasant through education. After the preparations and trial processes initiated for this purpose, Village Institutes were established in 1940. The institutes were subjected to various revisions over time and were converted into primary schools in 1954. Many research works have been published on Village Institutes. The books written by the graduates of the Village Institute are decisive in understanding these institutions correctly. On the other hand, Doctoral and Master's thesis were prepared in universities related to Village Institutes; Institutes are covered in various aspects. Her first Doctoral thesis on this subject was prepared by Fay Kirby at Columbia University in 1962 in the United States and later published as "*Village Institutes in Turkey*". The first time the subject was addressed at the graduate level in Turkish universities was with Huseyin Akyüz's PhD thesis titled "*A Research on Village Institutes Experiment in Turkish Education*" in 1977. To date, 104 postgraduate thesis on Village Institutes has been identified. The thesis from the beginning to 2016 has been reviewed and published before and the graduate thesis prepared from 2016 to 2019 is discussed. It has been tried to be objectively addressed and identified by the Village Institutes, which are effective not only in terms of education but also in social, economic and political aspects. Although numerous postgraduate thesis on Village Institutes have been prepared, in most of these studies, compliance with scientific criteria and objectivity aspects have been evaluated as very poor.

Keywords: Village Institutes, Education, Fay Kirby, PhD Thesis, Master's Thesis.

Giriş

Köy Enstitüleri, yeni kurulan Türk devletinin modernleşme enstrümanlarından biri olan eğitimin, kırsal kesime yönlendirilmesinde etkili olmuş önemli bir projedir. Kırsal kesim vatandaşlarının ekonomik kalkınma süreçlerinin eğitim yoluyla gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Dünyanın pek çok ülkesinde daha önce uygulamaya geçilmiş olan sistemde eğitim "*iş içinde, iş aracılığıyla*" ele alınmış ve kültür derslerinin yanında tarım ve teknik derslerin uygulamalı eğitimine yer verilmiştir. Atatürk döneminin Maarif Vekili Saffet Arıkan tarafından başlatılan Eğitim Projesi ardından Köy Öğretmen Okulları açılmış ve İzmir Kızılcıllı, Eskişehir Çifteler, Kastamonu Gököy ve Trakya Keprtepe'deki uygulamalar başarılı görülerek 17 Nisan 1940 tarihinde çıkarılan kanunla Maarif Vekili Hasan- Ali Yücel döneminde resmen kurulmuştur. Enstitülerdeki işleyişte karşılaşılan çeşitli aksaklıklar ve dönemin siyasi gelişmelerine bağlı olarak 1954 yılında İlköğretmen Okulu'na dönüştürülmüştür. Bu süreçte ortaya çıkan problemlerin çözülmeye çalışıldığı söylenebilir. Köye nitelikli öğretmen yetiştirilemediği ve öğretmenlerin kültür yönünden zayıf oldukları eleştirileri dolayısıyla uygulama dersleri azaltılıp kültür dersleri artırılmıştır. Ayrıca Köy Enstitüleri'nde sol ideolojinin hâkim olduğu "*komünist*" yetiştirildiği söylemlerine de sıkça rastlanmaktaydı.¹

Kuruluşundan günümüze gelinceye değin ilgi çeken Köy Enstitüleri ile ilgili çok sayıda yayın yapılmış; zengin bir literatür oluşmuştur. Köy Enstitülerinden mezun olanlar çıkardıkları kitap, gazete ve dergilerle bu konuyu gündemde tutmuşlardır. Köy Enstitüleri konusundaki ilk akademik çalışma Fay Kirby tarafından hazırlanan Doktora tezidir. "*Türkiye'de Köy Enstitüleri*" adıyla yayımlanan eserde Kirby, Enstitüleri yerinde görüp değerlendirmesi yönüyle önemli bir çalışmaya imza atmış fakat genel olarak Enstitülerde görülen eksiklikleri yok sayarak idealize etmiştir.² Türkiye'de ilk olarak 1977 yılında Köy Enstitüleri konusunda

¹ Ayrıntılı bilgi için Bkz., Nurgün Koç, *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri*, İstanbul 2013.

² Bkz., Fay Kirby, *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, Yayına Haz. Engin Tonguç, Ankara 2000.

lisansüstü düzeyde çalışmaya rastlanırken son yıllarda bu konudaki tezlerin sayısının oldukça arttığı saptanmıştır. Sayısı artmış olan lisansüstü tezlerin bilimsel kıstaslara uygun olup olmadıklarının ortaya konması gerekmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı öğretmen yetiştirme ve eğitim tarihi konusunda Türkiye’de tüm yılların en çok öne çıkan konusu olan Köy Enstitüleri’nin (Şahin, Çetinoğlu ve Ayvaz, 2013: 504) lisansüstü seviyedeki çalışmaların nicelik ve nitelik yönleriyle değerlendirilmesidir. 2016 yılından 2019 yılına kadar tespit edilmiş olan lisansüstü tezler ele alınmıştır. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. “İçerik analizi ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir.” (Silverman, 2001, akt. Özdemir, 2010, s.335).

Önceki çalışmalarla 2016 yılına Köy Enstitüleri ile ilgili hazırlanmış olan lisansüstü tezler incelenmiştir.³ Çalışmanın yıllara göre bölünmesi makalelerin kelime sayısı ile sınırlandırılması zorunluluğundan kaynaklanmıştır. Bu makalede de aynı yöntem kullanılmıştır: YÖK Ulusal Tez Merkezi internet sitesinde yapılan taramada; Tarama terimi “Köy Enstitüleri, Aranacak alan “Tez adı”, İzin durumu “Tümü”, Tez türü “Tümü” işaretlendikten sonra karşılaşılan tezler değerlendirilmiştir. Daha geniş taramayla eğitim ve öğretim alanında konumuzun dışında çok sayıda teze karşılaşıldığından böyle bir daraltma yöntemi seçilmiştir. Fakat bu taramanın da dışında kalabilecek tezler olabileceği düşüncesiyle tek tek Köy Enstitüleri’nin adı yazılmak suretiyle; örneğin “Kızılçullu Köy Enstitüsü” gibi, yeni taramalarla konu ile ilgili Tez Merkezinde bulunan hiçbir tezin gözden kaçmamasına dikkat edilmiştir (Koç, 2020, s.18).

Tezler incelenirken nicelik yönünden sayfa sayısına, kullanılan kaynakçaya, temel kaynaklara ulaşıp ulaşılmadığına, önceki tezlerden özellikle lisansüstü seviyedeki en üst aşama olarak kabul edildiğinden Doktora tezlerine yer verilip verilmediğine dikkat edilmiştir. Doktora tezi daha sonra kitap olarak aynı adla ya da benzer bir adla yayınlanmışsa, tez ya da kitap fark etmeksizin esere başvurulup vurulmadığına bakılmıştır. Tezlerin bazılarında konunun oldukça yüzeysel bir şekilde ve yetersiz kaynakça ile işlenmesi, üstelik elektronik erişime kısıtlı olması, bu yönde bir araştırmanın gerekliliğine yol açmıştır. Ancak Türkiye’deki Köy Enstitüleri konusunda hazırlanmış ilk tez olan Hüseyin Akyüz’ün “Türk Eğitiminde Köy Enstitüleri Denemesi Üzerine Bir Araştırma” adlı Doktora tezi, bu kriterin dışında bırakılmıştır. Çünkü Doktora tezine erişimin oldukça geç tarihlerde mümkün olduğu ihtimali buna yol açmıştır. Makale hazırlığı sırasında ilgili tezin YÖK Ulusal Tez Merkezi sistemine dahil olma tarihinin 25 Şubat 2015 olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu da tahminimizi doğrular niteliktedir. Günümüzde Hüseyin Akyüz’ün Doktora tezine Ulusal Tez Merkezinde ulaşmak mümkünse de daktilo ile yazıldığı görülen tez okunabilir ve anlaşılır olmaktan uzak durumda olduğundan araştırmacıların Akyüz’ü referans göstermeleri dışlanmıştır. Diğer yandan Köy Enstitüleri denince akla ilk gelen isim olan Fay Kirby’nin tez çalışmalarındaki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Diğer yandan tez çalışmalarında Tez danışmanı ve Jüri üyelerinin görev ve sorumlulukları metodoloji, objektiflik kriterleri ve intihal⁴ gibi hususlara yönelik olarak çalışmanın akademik olgunluğa yaklaşmasını sağlamak olduğundan tez danışmanlarına da değinilmiştir. Yüksek Lisans ve Doktora tezleri belirli kavramlara, kuramlara ve metodolojik temellere dayanan geçerli ve güvenilir araştırmalar olarak kabul edilmektedir. Ancak alanın uzmanlarından oluşan

³ Bkz., Koç, “Türkiye’de ‘Köy Enstitüleri’ Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi (2010’a Kadar)”, *Tarih yazımı*, C: II, Sayı: 1, 2020, ss.13-36; “Türkiye’de ‘Köy Enstitüleri’ Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi II (2010-2015)”, *Tarih yazımı*, C: III, Sayı: 2, 2021, ss.222-239.

⁴ İntihal, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış olan güncel Türkçe sözlüğe göre “Aşırma” anlamına gelmektedir, Bkz., <https://sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 19.12.2021.

jüri onayı ile kabul edilen bilimsel araştırmalar olmasına karşın tez çalışmalarının önemli bir bölümünde metodolojik hataların ve sorunların olduğu tespit edilmektedir (Erkul ve Kanten, 2019, s.30).

2016-2019 yılları arasında hazırlanmış olan Lisansüstü tezler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

	YILI	YAZARI	ÜNİVERSİTE	KONUSU	TÜRÜ	SAYFA SAYISI	İZİN DURUMU
1.	2016	Volkan Nom	İstanbul Bilgi Üniversitesi	Siyasal Bilimler	Yüksek Lisans	99	Erişilebilir
2.	2016	Candaş Can	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Eğitim ve ğretim	Doktora	265	Erişilebilir
3.	2016	Esra Mindivanlı Akdoğan	Atatürk Üniversitesi	Eğitim ve ğretim	Doktora	252	Erişilebilir
4.	2017	Hüseyin Tansu Aksu	İstanbul Aydın Üniversitesi	Eğitim ve ğretim	Yüksek Lisans	194	Erişilebilir
5.	2017	Melis Akay	Adnan Menderes Üniversitesi	Eğitim ve ğretim	Yüksek Lisans	157	Erişilebilir
6.	2017	Efraim Ezgin elik	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Eğitim ve ğretim	Yüksek Lisans	176	Erişilebilir
7.	2017	Ezgi Kaplan	Mimar Sinan Güzel Sanatlar niversitesi	şehircilik ve Bölge Planlama	Yüksek Lisans	119	Erişilebilir
8.	2017	Arif zdemir	Dicle Üniversitesi	Mimarlık	Yüksek Lisans	328	Erişilebilir
8.	2017	Erkan Can	Akdeniz Üniversitesi	Eğitim ve ğretim	Yüksek Lisans	112	Erişilebilir
10.	2017	Nilgün Bulgan	İstanbul Üniversitesi	Eğitim ve ğretim	Yüksek Lisans	128	Erişilebilir
11.	2018	Halime Yeşil	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Tarih-Türk İnkılap Tarihi	Yüksek Lisans	174	Erişilebilir
12.	2018	Cenk Mısırlıoğlu	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Eğitim ve ğretim	Yüksek Lisans	92	Erişilebilir

13.	2018	Talip Kurşuncu	Aksaray Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	255	Erişilebilir
14.	2018	Serkan Almalı	Mersin Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	147	Erişilebilir
15.	2018	Emir Yeganeh	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	91	Erişilebilir
16.	2018	Serhan Atabey	Yozgat Bozok Üniversitesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Yüksek Lisans	132	Erişilebilir
17.	2019	Murat Karaca	Kafkas Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	185	Erişilebilir
18.	2019	Gözde Çavdar	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	177	Erişilebilir
19.	2019	Melek Ayaz	Trabzon Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	183	Erişilebilir
20.	2019	Hakan Özen	Giresun Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	187	Erişilebilir
21.	2019	Ebru Kubat	Uludağ Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	128	Erişilebilir
22.	2019	Emre Karadeniz	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Mimarlık	Yüksek Lisans	226	Erişilebilir
23.	2019	Kerim Koray Berktaş	Yıldız Teknik Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	120	Erişilebilir
24.	2019	Derya Tosun	Dokuz Eylül Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	279	Erişilebilir
25.	2019	Hüseyin Bozdağ	Dokuz Eylül Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	354	Erişilebilir
26.	2019	Azime Aladağ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Mimarlık	Yüksek Lisans	294	Erişilebilir
27.	2019	Ali Kiriktaş	Atılım Üniversitesi	Siyasal Bilimler	Yüksek Lisans	123	Erişilebilir
28.	2019	Selami Çelik	Giresun Üniversitesi	Siyasal Bilimler	Yüksek Lisans	168	Erişilebilir
29.	2019	Erkal Köroğlu	Kastamonu Üniversitesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Yüksek Lisans	237	Erişilebilir

30.	2019	Merve Yüksel	Karabük Üniversitesi	Ekonomi	Yüksek Lisans	121	Erişilebilir
31.	2019	Özlem Güldal	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Tarih-Türk İnkılap Tarihi	Yüksek Lisans	141	Erişilebilir
32.	2019	Tülay Gökdemir	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Tarih	Yüksek Lisans	211	Erişilebilir
33.	2019	Fevzi Özgür Altın	Atılım Üniversitesi	Kamu Yönetimi	Yüksek Lisans	122	Erişilebilir
34.	2019	Emin Caner Işkın	İstanbul Arel Üniversitesi	Sosyoloji	Yüksek Lisans	83	Erişilebilir
35.	2019	Mümin Erdem Akdoğan	Bahçeşehir Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	105	Erişilebilir
36.	2019	Cansın Mercanoğlu	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Şehircilik ve Bölge Planlama	Yüksek Lisans	169	Erişilebilir

Tezlerin Kronolojik Veri Analizleri

(NOM, 2016) Prof. Dr. Ayhan Kaya danışmanlığında Volkan Nom “*The Role of the State and Political Elite on the Lives of Citizens in Israel and Turkey: A Comparative Anaysis of the Kibbutz and the Village Institutes / İsrail ve Türkiye’de Devletin ve Siyasi Seçkinlerin Vatandaşlar Üzerindeki Rolü: Kibbutz Toplulukları ve Köy Enstitüleri’nin Karşılaştırmalı Analizi*” adlı Yüksek Lisans tezini İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında, 2016 yılında tamamlanmıştır.

99 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 60 civarında İngilizce ve Türkçe kaynak kullanılmış, Fay Kirby’den yararlanılmış fakat Türkiye’de yapılmış olan hiçbir Doktora tezine yer verilmemiştir. Nom, Kibbutz ve Köy Enstitüleri’nin farklı kurumlar olduğunu belirterek karşılaştırmalı analizini yapmıştır.

(CAN, 2016) Doç. Dr. İlhan Aksoy danışmanlığında Candaş Can tarafından “*Hegemonya ve Karşı- hegemonya İnşasında Eğitimin Rolü: Köy Enstitüleri ve İmamhatip Okulları Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz*” adlı Doktora tezini Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında, 2016 yılında tamamlamıştır. 265 sayfadan oluşan Doktora tezinde 312 civarında kaynaktan yararlanılmıştır.

Çalışmada Fay Kirby’e yer verilirken Türkiye’de yapılan Doktora tezlerinden Erçelebi, Bahadır, Ilgaz, Koç, Aytemur, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat ve Demirkaya Güler’den hiçbirine başvurulmadığı görülmüştür.

Can, tezinde ideoloji, hegemonya ve eğitim, modernizm ve tarihsel süreçleri sayfa 153'e kadar ele almış, sayfa 153'ten 223'e kadar hegemonik birer aygıt olarak Köy Enstitüleri ve İmamhatip Okullarına yaklaşık olarak 80 sayfa ayırmıştır. Yani bu Doktora tezinde de kavramlar ve tarihsel arka plana asıl konudan daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir.

(MİNDİVANLI AKDOĞAN, 2016) Prof. Dr. Ali Sinan Bilgili danışmanlığında Esra Mindivanlı Akdoğan "*Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi*" başlıklı Doktora tezini Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında, 2016 yılında tamamlanmıştır.

252 sayfadan oluşan Doktora tezinde 164 civarında yazılı kaynağa ve 9 sözlü kaynağa başvurulmuştur. Daha önce yapılmış Doktora tezlerinden sadece Ahmet Emre Ateş'in ve Nurgün Koç'un eserlerine yer verilmiş, Köy Enstitüleri ile ilgili diğer Doktora tezlerine yer verilmemiştir. "*Çalışılan Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar*" alt başlığı ile Köy Enstitüleri konusunda yazılan kitaplar, makaleler ve tezlere yer verilirken, bu konudaki en önemli çalışmalardan biri olduğu belirtilen Fay Kirby'e yer verilmiş, Türkiye'de farklı bakış açılarıyla yapılmış Yüksek Lisans ve Doktora tezleri olduğu ifade edildikten sonra sadece Ahmet Emre Ateş'in Doktora tezine yer verilmiş, diğerleri hakkında bilgi verilmediği gibi, bunun sebebi de belirtilmemiştir.

"2.1.4.1. Köy Enstitüleri fikri hazırlık dönemi" (s.19) alt başlığında olduğu gibi tezimizle birebir benzeşen yazımlar olduğu tespit edilmiştir. Yine de çalışmamıza verilen referansları göz önünde bulundurarak bu durumu yok saymayı tercih ettik. Fakat Esra Mindivanlı Akdoğan yaptığı alıntılarda genellikle olumlu tarafları göstermiş bizim kaynaklarla öne sürdüğümüz karşıt görüşleri yok saymıştır. Zaten çalışmanın bütününde genel olarak Köy Enstitüleri'nin olumlu yanlarını gösteren bir tutum sergilendiğinden objektivite yakalanamamıştır.

Doktora tezinde ele alınan konular neredeyse "*Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri*" Doktora tezi ile aynıdır: Enstitülerde köy, köycülük, kuruluş, öğrenci seçimi, gündelik yaşam, öğretim programları, Tarih dersi vb. Esra Mindivanlı Akdoğan tarafından hazırlanan Doktora tezinin farklı olan kısmı ise yalnızca Köy Enstitüleri'nde uygulanan Tarih ve Yurttaşlık Eğitimi derslerinin günümüz Milli Eğitim programlarıyla karşılaştırıldığı kısımlarıdır ki yaklaşık 20 sayfada yer verilmiştir (s.156-178). Bu da bir makale içeriği olarak düşünülebilir.

(AKSU, 2017) Hüseyin Tansu Aksu, "*İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Köy Enstitüleri Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi*" adlı Yüksek Lisans tezini Yrd. Doç. Dr. Aylin Sözer Çapan danışmanlığında İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında 2017 yılında tamamlamıştır.

194 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 211 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden Ilgaz, Demirkaya Güler, Can'a yer verilmemiş; Erçelebi, Bahadır, Aytemur, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Mindivanlı Akdoğan Koç'un tezlerinden faydalanılmıştır. Kirby'e yer verilmiştir.

Araştırmanın evreninin Balıkesir Susurluk ilçesinde 2015- 2016 öğretim yılı ikinci yarısında görev yapan tüm sınıf öğretmenlerini kapsadığı ve 221 öğretmene ulaşıldığı belirtilmiştir. Sınıf Öğretmenlerinin Köy Enstitülerine dair farkındalıklarının ortaya çıkarılmasına yönelik önemli bir çalışma yapıldığı görülmüştür. Fakat kaynak göstermede (APA) sayfa numarasının verilmemiş olması önemli bir yöntem eksikliğidir. Sonuç kısmının anket tekniğine boğulmuş olması dolayısıyla elde edilen verilerin anlaşılmasının zorlaştırıldığı söylenebilir.

(AKAY, 2017) Yrd. Doç. Dr. Adil Adnan Öztürk danışmanlığında "*Köy Enstitülerinde Yetişen Kadın Öğretmenlerin Türk Toplumuna Etkileri*" başlıklı Yüksek Lisans tezini Melis Akay, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalında, 2017

yılında tamamlamıştır. 157 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 4'ü sözlü kaynak, 145 civarında yazılı kaynak kullanılmıştır. Kaynakça kısmında konu ile ilgili birkaç Yüksek Lisans tezine başvurulup, Türkiye'de hazırlanan hiçbir Doktora tezine başvurulmadığı; Fay Kirby'e yer verildiği görülmüştür.

Melis Akay tarafından tez metninin yarısında klasik Köy Enstitüleri bilgilerinin yüzeysel biçimde işlendiği, diğer yarısında kız öğrencilere yer verildiği görülür. Tezde eleştirel bakış açısına ve nesnellığe rastlanamamış, kız öğrencilerin gerek öğrenci iken gerekse mesleğe atandıktan sonra yaşadıkları zorluklara yer verilmemiştir.

(ÇELİK, 2017) Efraim Ezgin Çelik tarafından Doç. Dr. Osman Çekiç danışmanlığında “*Köy Enstitülerinin Kuruluşunun Eğitim Planlaması Aşamaları Açısından Analizi*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalında, 2017 yılında tamamlanmıştır.

176 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 152 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Efraim Ezgin Çelik, 250'nin üzerinde yayından faydalanarak tezini yürüttüğünü belirtse de 152 civarında kaynaktan yararlandığı görülmüştür. Kaynakçada Doktora tezlerinden “*Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri*”ne yer verilmiş olsa da dikkatli biçimde incelendiğinde metin içinde referansa rastlanmamıştır. Ayrıca, Kirby'nin eserine yer verilmiş fakat Türkiye'de yapılmış hiçbir Doktora tezine başvurulmamıştır.

Efraim Ezgin Çelik, Köy Enstitüleri'nin kurulduğundan beri yanlı bakış açılarıyla ele alındığını belirttikten sonra Düziçi Köy Enstitüsü'nün devamı niteliğinde olan bir okuldan mezun olduğundan kendisinin de araştırma konusunu seçerken yanlı bir tutum izlediğini söylemiş, bilimsel etik gereği araştırma esnasında nesnel davrandığını ifade etmiştir. Devamında da bugüne kadar Köy Enstitüleri ile ilgili yazılmış kitap, tez, makale vb. için “*tamamı araştırmacının bakış açısına göre şekillendirilmeye çalışılmış ya da o şekilde yorumlanmıştır*” (s.139-140) diyerek literatür taramasındaki en büyük zorluğun bu yayınların nötralize edilmesi olduğunu ifade etmiştir.

Diğer yandan sayfa 35'e kadar yöntem, kavramlar vb. üzerinde durulmuş, daha sonra asıl konuya geçilmiş ve (sayfa 35-126) arasında konu ele alınmıştır. Köy Enstitüleri'nin kuruldukları yerler, okul sayısı, köy ve köylü kalkınması, bütçe, uygulama aşamasında karşılaşılan güçlükler vb. konular ele alınmıştır. Koç'un Doktora tezinde incelediği konuların sınırlı kaynakça ile bazı tablolara ve istatistiki verilere yer verilerek yeniden ele alınmaya çalışıldığı görülmüştür.

(KAPLAN, 2017) Prof. Dr. Hürriyet Gülsün Ögdül danışmanlığında, Ezgi Kaplan tarafından “*Cumhuriyet Dönemi'nde Kırsal Kalkınma Politikaları Örnek Bir Model: Köy Enstitüleri*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Kentsel Planlama Bilim Dalında, 2017 yılında tamamlanmıştır.

119 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 78 civarında kaynakçadan yararlanılmıştır. Fay Kirby'den yararlanılmış, Türkiye'de yapılan Doktora tezlerinde sadece Hasan Erçelebi'nin çalışmasına yer verilmiştir.

Yüksek Lisans tezinde Köy Enstitüleri'nin kırsal kalkınmaya etkileri bakımından değerlendirileceği belirtilmiş olsa da ancak sayfa 51'de “*Kırsal Kalkınma Rolü Bakımından Köy Enstitüleri*” başlığıyla ana konuya girilmiş, yaklaşık 40 sayfa (s.51-90 arası) ele alınmıştır. Köy Enstitüleri'nin kuruluşlarına ve öğrenci sayılarına vb. birer paragraf fotoğraflarla yer vermenin ve kronolojiden uzak bilgileri alt alta koymanın dışında Ezgi Kaplan'ın tezinde yeni

bir argümana rastlanmamıştır. Bu yönüyle tez literatüre hiçbir katkı sağlamadığından ve yeni bir bakışı getirmediğinden hangi gerekçelerle kabul edildiği de anlaşılamamıştır.

(ÖZDEMİR, 2017) Yrd. Doç. Dr. Emine Dağtekin danışmanlığında, “*Malatya Akçadağ Köy Enstitüsü Koruma ve Kullanım Durumu*” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Arif Özdemir tarafından Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Mimari Koruma ve Restorasyon Bilim Dalında, 2017 yılında tamamlanmıştır.

328 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 165 civarında kaynak kullanılmıştır. Daha önce yapılmış olan Doktora tezlerinden Erçelebi ve Koç’a yer verilmiş; Kaynak özetleri kısmında Ziyet Bahadır’ın çalışmasından söz edilmiştir. Ilgaz’ın Doktora tezinin dışındaki bir çalışmasına başvurulmuş; Ateş, Aytemur, Uz, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler ve Mindivanlı Akdoğan’ın Doktora tezlerine yer verilmemiştir. Kirby’in eserinin dört farklı baskısına birden yer verilmiştir.

Arif Özdemir tarafından hazırlanan Yüksek Lisans tezinde ilk bölümlerde Köy Enstitüleri hakkında genel bilgi verildikten sonra Akçadağ Köy Enstitüsü yerleşimi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Sadece Akçadağ Köy Enstitüsü ile birlikte diğer Köy Enstitüleri’nin günümüzdeki durumları ile ilgili de araştırma yapılmış, resmi yazışmalarla bugünkü durumları tespit edilmiştir. Mimari açıdan özgün bir çalışma elde edilmiştir. Yrd. Doç. Dr. Emine Dağtekin danışmanlığında Arif Özdemir tarafından hazırlanmış olan Yüksek Lisans tezi Köy Enstitüleri yapılarının mimari yönüyle değerlendirilmesi açısından son derece önemlidir.

(CAN, 2017) “*Kuruluşundan Günümüze Aksu Köy Enstitüsü*” adlı Yüksek Lisans tezi Erkan Can tarafından, Prof. Dr. Günseli Orhon danışmanlığında Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalında, 2017 yılında tamamlanmıştır.

112 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 77 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Doktora tezlerinden Erçelebi ve Eser’in dışındaki çalışmalara yer verilmemiş; Kirby’den yararlanılmıştır. Hasan Ali Dursun ve Mehmet Öztürk adlı Köy Enstitü mezunu öğretmenlerin bilgisine başvurulduğu belirtilmişse de Kaynakçada gösterilmemiştir.

Metin içinde pek çok paragrafta sayfalarca dipnot verilmediği tespit edilmiştir (örneğin sayfa 36-38 arası). Giriş, yöntem, ek belgeler vb. kısımları çıkarıldığında asıl konuya (sayfa 18 ile sayfa 67) arasında değinildiği görülmüştür. Gerek Köy Enstitüleri’nin gerekse çalışma konusu olarak seçilmiş olan Aksu Köy Enstitüsü’nün yeterince ve kapsamlı olarak ele alınmadığı görülmüştür. Aksu Köy Enstitüsü’nün İlköğretmen Okulu, Anadolu Lisesi vb. şeklindeki devamlılığı üzerinde durulması önemli olmuşsa da bu sürekliliğin getirdiği benzerlikler ve farklılıkların yeterince değerlendirilmediği tespit edilmiştir. Özgün çalışma konusu, yüzeysel biçimde tamamlanmıştır.

(BULGAN, 2017) “*Pragmatizmin Eğitime Uygulanışı ve Köy Enstitüleri Modeli*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Doç. Dr. Nazlı İnönü danışmanlığında Nilgün Bulgan tarafından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ana Bilim Dalında, 2017 yılında tamamlanmıştır.

128 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 17 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Bunlardan biri Tarık Akan yönetmenliğindeki “Köy Enstitüleri Bir Meçhul Öğretmen” adlı belgesel filmin DVD’si olarak belirtilmiştir. Yüksek Lisans tezinde daha önce tamamlanmış olan Doktora tezlerinden hiçbirine yer verilmemiş; Kirby’e başvurulmuştur. Türkiye’de hazırlanmış Doktora tezlerinin hiçbirine başvurulmayıp film DVD’sine başvurulması önemli bir yöntem sorunudur. Sadece Kirby’in eserinin seçilerek diğerlerine yer verilmemesi konuya bilimsel değil ideolojik

saiklerle yaklaşıldığını düşündürmektedir. Üç Bölümden oluşan Yüksek Lisans tezinin içindekiler kısmı aşağıdaki gibidir:

Birinci Bölüm

1. Pragmatizm

1. 1. Charles Sanders Pierce	5
1. 2. William James	17
1. 3. John Dewey	28

İkinci Bölüm

2. Pragmatist Eğitim Felsefesi

2. 1. Dewey'nin Eğitim Felsefesi	37
--	----

Üçüncü Bölüm

3. Pragmatist Eğitimin Türkiye'de Uygulanışı

3.1. Köy Enstitüleri	64
Sonuç.....	81
Kaynakça	84
Ek.....	85

Pragmatizm ve Pragmatist Eğitim Felsefesine ayrılan ilk iki bölüme 60 sayfada yer verilmiş, bunun Köy Enstitüleri'ndeki uygulamasına yani tezin asıl konusuna sadece 17 sayfada değinilmiştir. Bütün bölümlerde yöntem hataları yapılmış, ara başlıklara yer verilmemiş, sayfalarca dipnot kullanılmamış ya da aynı referans bilgisi tekrar edilmiştir. Tezin tamamı bu şekilde olduğundan örnek göstermeye gerek duyulmayarak içindekiler kısmının gösterilmesiyle yetinilmiştir. Jüride yer alan Danışman Doç. Dr. Mahbube Nazlı İnönü, Doç. Dr. A. Ayhan Çitil, Doç. Dr. Yücel Yüksel, Yrd. Doç. Dr. Özgüç Güven, Yrd. Doç. Dr. Vedat Kamer'in oybirliği ile kabul ettikleri Yüksek Lisans tezinin, bilimsel kıstasların çok uzağında olduğu görülmüştür.

(YEŞİL, 2018) Prof. Bünyamin Kocaoğlu danışmanlığında, Halime Yeşil tarafından "Türkiye'de Köy Enstitülerinin Kapatılma Süreci ve Demokrat Parti'nin Eğitim Anlayışı" başlıklı Yüksek Lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında, 2018 yılında tamamlanmıştır.

174 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 74 civarında yazılı, 2 sözlü kaynaktan yararlanılmıştır. Nurgün Koç'un Doktora tezine başvurulmuş, başka hiçbir Doktora tezine yer verilmemiştir. Fay Kirby'den yararlanılmıştır.

"Köy enstitüleri üzerine bugüne değin birçok araştırma yapılmış, kitaplar, anılar ve makaleler yayınlanmıştır. Fakat köy enstitülerinin son dönemi ve kurulan DP'nin eğitim siyaseti üzerine yapılan çalışmalar, oldukça sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla tarafımdan yapılan mevcut çalışmada bu konu ile ilgili bilgiler derinlemesine araştırılıp, problemin tüm yönlerinin ele alınması hedeflenmiştir." (s.3) şeklinde çalışmanın amacı belirtilmiş olsa da 148 sayfalık metnin ancak (119 ile 148 sayfaları arasında) Demokrat Parti dönemi eğitim politikalarına

değ inilmiştir. Bu da tez başlığı ile içeriği arasındaki uyumsuzluğu açıkça göstermektedir. Başlıkta vaat edilen içerikte yerine getirilememiştir.

Kuruluş öncesi durum, Köy Muallim Mektepleri, eğitim kursları, kuruluş, öğretim programları vb. üzerinde yüzeysel ve yeni bir bilgi ekleyemeden durulmuş, daha sonra Köy Enstitüleri'nin kapatılması ve Enstitülere yönelik eleştirilere geçilmiştir. Enstitüleri inceleyen müfettişlerin görüşleri muhafazakâr ve karşıt çevrelerin eleştirileri olarak gösterilmiş, genel olarak Enstitülere yönelik tarafsız tutum takınılamadığı tespit edilmiştir.

Halime Yeş il'in, kaynak göstermede titiz davranmadığı tespit edilmiştir. Örneğin;

“Hasanoğ lan Köy Enstitülerine Yönelik Soruşturmalar” başlığı altında “*Ferit Oğ uz Bayır, Köy Enstitülere yönelik karşılaşmış olduğu ş üpheli sözleri şöyle anlatmıştır: ‘Köyü, sizler nereye götürmek istiyorsunuz?...*” (s.79-80) paragrafı ile başlayan ve devam eden bilgiler Koç'un Doktora tezinden alınmış olmasına rağmen (Türk Kültür...s. 407) gösterilmemiştir. Koç'tan alıntı yapıldığı dipnot 449'da bildirilen sayfaya gidildiğinde ise Koç'un işaret edilen sayfada (s.178) böyle bir bilgi vermediği görülmüştür. Tespit edilen bu ve benzeri durumlar bilgi aktarımında bilerek ya da dikkatsizlikle yapılan hatalar aynı zamanda yanlış bilgi aktarımına da yol açtığından kabul edilmesi mümkün olmayan ciddi yöntem sorunlarıdır. Ayrıca kaynakları fazla göstermeye yönelik olarak kullanılan kaynakları kullanmış gibi yapmak da etik ihlali içermektedir. Bu ve benzeri durumlar metodoloji sorununu barındırdığı gibi okuyucuyu yanıltmaya yönelik olduğundan akademik etik ihlalini de içinde barındırmaktadır.

(MISIRLIOĞ LU, 2018) Yrd. Doç. Dr. Ali Üremiş danışmanlığında Cenk Mısırlıoğ lu tarafından “*Köy Enstitüleri Hakkında Değ erlendirmeler (1940- 1950)*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğ retim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğ itimi Bilim Dalında, 2018 yılında tamamlanmıştır.

92 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 86 civarında kaynak kullanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden sadece Koç'a başvurulmuş, diğerlerine yer verilmemiştir. Fay Kirby'nin eserine yer verilmiştir.

Önsözde, “*Başta eğitim olmak üzere sosyal, ekonomik vb. alanları da etkilemiş bulunan Köy Enstitüleri, objektif ve bilimsel ölçütlerle değ il çoğ unlukla taraflı ve siyasi hatta ideolojik yaklaşımların gölgesinde değ erlendirilmektedir. Dolayısıyla bu kurumlarla ilgili bunca bilimsel faaliyet gerçekleştirilmesine rağmen birbirleriyle ç eliş en görüşler devam etmektedir.*

Bahsedilen kurumlar hakkında kaynaklar ve olumlu görüşler pek çok olduğu halde konuyla ilgili bilgilerin değ erlendirilmesi esnasında karşılaş ılan önemli sıkıntılardan birisi, meş hur Amerikalı eğitimci Dewey'nin, “hayalimdeki okullar; Türkiye'de kurulmuştur.” dediğ i Köy Enstitülerinin kapatılmasına niç in ihtiyaç duyulduğ u sorusunun, hâlâ muğ laklığını sürdürmesidir.... bir baş ka ifadeyle buraların durduk yerde kapatılıp kapatılmadıkları hususu aydınlatılmaya ç alış ilacaktır.” şeklinde Yüksek Lisans tezinin amacı belirtilmiştir.

Metnin hacmi olan yaklaşık 67 sayfada ve yukarıda gösterilen kaynakça ile amaçta belirlenen majör hedeflere ulaş ılamayacağı aş ikârdır. Üstelik bu sorulara yanıt aramak için tamamlanmış olan Doktora tezlerine başvurulmaması da ayrıca önemli bir yöntem sorunudur. Bu nedenlerle Yrd. Doç. Dr. Ali Üremiş danışmanlığındaki Cenk Mısırlıoğ lu'nun tez çalışmasının hangi gerekçelerle kabul edildiğ i akademik merak konusudur.

(KURŞUNCU, 2018) Doç. Dr. İsmail Akbal danışmanlığında Talip Kurşuncu tarafından hazırlanan “*Köy Enstitüleri Projesi ve Bir Örneklemler Olarak Pazarören Köy Enstitüsü*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında, 2018 yılında hazırlanmıştır.

255 sayfadan oluşan tezde 148 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Daha önce hazırlanmış Doktora tezlerinden Koç'a ve Ziyet Bahadır'ın Doktora tezinin dışındaki başka bir çalışmasına yer verilmiş, diğer Doktora tezlerinin hiçbirine başvurulmamıştır. Fay Kirby'e yer verilmiştir.

Çalışmada klasik olarak Türk eğitimi ile ilgili gelişmelere Tanzimat'tan önce başlamak üzere yer verilmiş, Cumhuriyet devri, köy ve köylünün durumu vb. anlatılmıştır (sayfa 1-139) Koç tarafından hazırlanmış olan (Türk Kültür Tarihi... 2013) ile çoğu yerde tekrara düşüldüğü görülmüştür. Hatta konuların ele alınmasındaki tek fark sıralamasının değiştirilmesi olmuştur:

3.10. Hasan Âli Yücel ve Köy Enstitüleri	133
3.11. İsmail Hakkı Tonguç ve Köy Enstitüleri	135
3.12. İsmet İnönü ve Köy Enstitüleri	136

Talip Kurşuncu

1.İsmet İnönü ve Köy Enstitüleri	123
2.Hasan- Âli Yücel ve Köy Enstitüleri	152
3. İ. Hakkı Tonguç ve Köy Enstitüleri	184

Nurgün Koç

Pazarören Köy Enstitüsü'ne geçildikten sonra (s.139-168) ortalama 30 sayfada Enstitü ele alınmış, tek tek mezunların isimleri verilmiştir. 255 sayfalık tezin (188-238 sayfaları arası) 50 sayfası eklerden oluşmuştur.

Yüksek Lisans tezinde herhangi bir orijinallığe ve yeni bilgiye ulaşılammıştır. Özgün olabileceği düşünülen Pazarören Köy Enstitüsü kısmı ancak bir makale boyutunda ele alınmıştır. Tezde objektif bir yaklaşım sergilenmediği, Enstitülere ait olumsuz bilgilere çoğunlukla yer verilmediği görülmüştür. Bu yüzden konu başlığı seçimi orijinal olsa da tezin içeriği hakkında aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

(ALMALI, 2018) Serkan Almalı, Prof. Dr. Ahmet Akbaş danışmanlığında “*Ortaokul 8. Sınıflar Basit Makineler Ünitesine Köy Enstitüleri Örneklerinin Yansımaları*” başlıklı Yüksek Lisans tezini Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalında, 2018 yılında tamamlamıştır.

147 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 184 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Koç, Ercelebi ve Bahadır'a yer verilmiş, diğer Doktora tezlerine yer verilmemiştir. Kirby'e başvurulmadığı görülmüştür.

Araştırma modeli olarak, yarı- deneysel desenlerden eşitlenmemiş kontrol gruplu desen kullanılarak gerçekleştirildiği belirtilen çalışmada “*Köy enstitüleri yansımalarıyla yapılan öğretimde öğrencilerin fen bilimlerine karşı olumlu tutum geliştirdikleri, başarılarının ve öğrenme yaklaşımlarının arttığı*” belirtilmiştir (s.77) Özgün bir çalışma olarak dikkat çekmektedir. Fakat Köy Enstitüleri uygulamalarının sadece olumlu örneklerinin seçilip olumsuz ve başarısız örneklerine yer verilmemesinin sağlıklı bir sonuç elde edilmesini engellemiş olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

(YEGANEH, 2018) Prof. Dr. İsa Korkmaz danışmanlığında Emir Yeganeh tarafından “*Türkiye’de Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Modellerinden Olan Köy Enstitüleri Hakkında Yapılan Eleştirilerin İncelenmesi*” başlıklı Yüksek Lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalında, 2018 yılında tamamlanmıştır.

91 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 114 civarında kaynak kullanılmıştır. Koç, Eser ve Mindivanlı Akdoğan'a yer verilmiş, diğer Doktora tezlerine başvurulmamıştır. Kirby'den yararlanılmıştır.

Yüksek Lisans tezi incelendiğinde çalışmanın ana konusuna sadece 19 sayfada değinildiği görülmüştür (s.40-59). Burada olumsuz ve olumlu eleştiriler ele alınırken birbirine eşit bir değerlendirme yapılmamıştır. Olumlu eleştirilere yeterince yer verilmemiş, olumsuz eleştirilerin daha fazla olduğu belirtilmiştir. Oysaki en geniş literatüre sahip konulardan biri olan Köy Enstitüleri ile ilgili günümüze kadar pek çok yazar, aydın, gazeteci, siyasetçi ve Enstitü mezunu Köy Enstitüleri ile ilgili fikir beyan etmiş olduklarından bunlara ulaşip değerlendirmek gerekirdi. Zaten olumsuz bakış açısı ile ilgili kısımda da “*Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri*”nde ele alınmış olan Mümtaz Turhan, Fethi İsfendiyaroğlu, Kemal Tahir, Necip Fazıl Kısakürek gibi isimlere birkaç isim daha eklendiği görülmüştür. Bu yüzden “*Bu çalışmada eğitim tarihimizin sınıf öğretmeni yetiştirme modellerinden olan köy enstitüleri, hakkında yapılan eleştiriler ve konu hakkında bulunan çelişkili bilgi ve yorumların incelenmesi ve tarafsız bir şekilde bu eleştirileri tespit ederek yorumlanması...*” (s.5) amacına yaklaşamadığı söylenebilir. Tezin diğer bölümlerinin de son derece yüzeysel ve sığ bir şekilde ele alındığı tespit edilmiştir.

(ATABEY, 2018) “*Köy Enstitülü Romancılarla Köy Enstitülü Olmayan Romancıların Öğretmen Olgusuna Bakış Açılarının Karşılaştırılması (1950-1960)*” adlı Yüksek Lisans tezini Serhan Atabey, Prof. Dr. Emine Babaoğlu Çelik danışmanlığında Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında, 2018 yılında tamamlamıştır.

132 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 57 civarında kaynak kullanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan 12 Doktora tezinden hiçbirine başvurulmadığı tespit edilmiştir. Kirby’e yer verilmiştir.

Yüksek Lisans tezinde Köy Enstitüleri’nin kuruluşuna yer verildikten sonra Köy Enstitülü yazarlara ait üç roman (*Bizim Köy, Köye Gidenler, Sarı Traktör*) ile Enstitülü olmayan yazarlara ait üç romanın (*Karapürçek, Havada Bulut Yok, Alinin Biri*) metinleri üzerinden çözümleme yapılmıştır. “*Enstitülü öğretmenlerin, köy ve köylüyle bütünleşebilmede enstitülü olmayan öğretmenlere göre daha başarılı oldukları; ancak köylünün manevi değerleriyle örtüşebilme hususunda enstitülü olmayan öğretmenlere göre başarısız oldukları*” belirtilmiştir.

(KARACA, 2019) Dr. Öğr. Üyesi Uğur Akbaba danışmanlığında, Murat Karaca tarafından “*Türk Tarihinde Fen Eğitim Uygulamaları, Köy Enstitülerinde Fen Eğitimi ve 2013-2018 Fen Eğitim Programlarına Göre Hazırlanmış 5. 6. 7. ve 8. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitaplarının Kavramsal İçerik Açısından Karşılaştırılması*” başlıklı Yüksek Lisans tezi, Kafkas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Fen Bilgisi Öğretmenliği Bilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

185 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 102 kaynaktan yararlanılmıştır. Esra Mindivanlı Akdoğan’ın Doktora tezinin dışındaki diğer Doktora tezlerinin hiçbirine yer verilmemiştir. Kirby’e de başvurulmamıştır.

Yüksek Lisans tezinde Köy Enstitüleri ile 2013-2018 Fen Eğitim Programlarına Göre Hazırlanmış 5. 6. 7. ve 8. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitaplarının Kavramsal İçerik Açısından Karşılaştırılmasının yapılacağı belirtilmiş ve bu çerçevede ilgili sınıflardaki seçilen ders kitaplarındaki kavramların irdelendiği görülmüştür. Köy Enstitüleri’nin olumlu uygulamalarına yer verilen birkaç sınırlı kaynakla Enstitülerde uygulamalı eğitim verildiği bilgisinin dışında herhangi bir karşılaştırma yapılmadığı görülmüştür. Zaten Köy Enstitülerine ait 1953 yılı öğretim programı esas alınmıştır ki bu da Enstitülerde uygulamanın en aza indirildiği dönemdir. 1943 ve 1947 programlarının da incelenmesi gerekirdi. Diğer yandan Enstitülerde Fen Bilimleri ile ilgili konularda okutulan kitapların analizinin yeni programlara (2013-2018) uyarlanması

beklenirdi. Bu yönüyle değerlendirildiğinde popüler olan Köy Enstitüleri konusunun Yüksek Lisans tezine zorlama bir şekilde uyarlanmaya çalışıldığı düşünülmüştür.

(ÇAVDAR, 2019) Prof. Dr. Niyazi Usta danışmanlığında Gözde Çavdar tarafından “*Türk Eğitiminde Muhafazakârlık: 1959-60 Dönemi Köy Enstitüleri- İmam-Hatipler Örneği*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimin Felsefi Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

177 sayfadan oluşan tezde 211 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Koç ve Kirby’e yer verilmiş, diğer Doktora tezlerine yer verilmediği görülmüştür. Konu seçimi itibariyle orijinal olmasına rağmen yazarın kavramlara ve tarihsel araka plana tezin ana konusundan daha fazla yer verdiği (1 ile 114. sayfalar), bu yüzden iki eğitim sisteminin karşılaştırmasının çok yüzeysel kaldığı tespit edilmiştir (114-150 sayfalar).

(AYAZ, 2019) Prof. Dr. Mustafa Şahin danışmanlığında Melek Ayaz, “*Köy Enstitülerinin Kariyer Süreci Bağlamında İncelenmesi*” başlıklı Yüksek Lisans tezini Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında, 2019 yılında tamamlamıştır.

183 sayfadan oluşan tezde 117 civarında yazılı, 25 sözlü kaynaktan yararlanılmıştır. Koç, Mindivanlı Akdoğan ve Eser’in Doktora tezlerinden yararlanılmış, diğerlerine yer verilmemiştir. Kirby’e yer verilmiştir.

Tezin Köy Enstitüleri’nin kuruluş, öğretim programları, Türk eğitimine katkıları, Köy Enstitüleri’nin kapanması vb. şeklinde ele alınan kısmında tek yanlı bakış açısı ile olaylar değerlendirilmiş ve eleştirel süzgeçten geçirilmemiştir. Sözlü kaynaklara başvurularak Enstitü mezunlarının gerek okul yıllarında gerekse sonrasında kariyerlerinin ortaya konmaya çalışıldığı belirtilmiştir. Fakat “*K7: Ben köye geldiğim zaman 10 sene çalıştım da kız öğrenci alamadım okula. Çünkü tutucu bir cemiyetten cumhuriyete geldik...*” (s.124) örneğinde olduğu gibi, birtakım başarısızlıklar ya da zorluklar çalışmanın sonuçları arasında görmezden gelinmiştir.

Bu yönüyle Yüksek Lisans tezi, mezunlarının bir kariyer planlaması yönüyle incelendiği bir çalışma olmaktan çok, sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilerle de zenginleştirilen ve pekiştirilen Köy Enstitüleri’nin tek taraflı bakış açısıyla irdelendiği ve ütopyik bir Enstitü tablosunun çizildiği bir tez olarak değerlendirilmiştir.

(ÖZEN, 2019) “*Bir Köy Enstitüsü Modeli Olarak Pulur Köy Enstitüsü (1942-1950)*” adlı Yüksek Lisans tezi, Dr. Öğr. Üyesi Gürkan Fırat Saylan danışmanlığında, Hakan Özen tarafından Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

187 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinin yaklaşık 80 sayfası Eklerden oluşmaktadır. 54 civarında kaynaktan faydalanılmıştır. Erçelebi ve Koç’tan yararlanılmış; Bahadır, Ilgaz, Aytemur, Ateş, Uz, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler ve Mindivanlı Akdoğan’a yer verilmemiştir. Kirby’e de başvurulmamıştır.

Köy Enstitüleri’nin kuruluşu ile ilgili genel bilgilere yer verildikten sonra Pulur Köy Enstitüsü’ne geçilmiştir. Enstitüye ait arşiv incelenmiş ve ihmal ya da farklı sebeplerden Pulur Köy Enstitüsü’ne ait yeterli belge ve eşyanın bulunmadığı bildirilmiştir. 2014 yılına ait fotoğraflarda Enstitüye ait yapılar bulunuyorken, 2019 yılında Pulur Köy Enstitüsü’ne ait neredeyse hiçbir yapının ayakta kalmadığı bildirilmiştir.

Ekler kısmında titiz davranılmadığı örneğin (Belge 1 ile Belge 23), (Belge 18 ile Resim 14) aynı belgeler olduğu görülmüştür. Burada tez danışmanı ve Jüri üyelerinin incelemeleri ile öğrencinin yapabileceği hataların düzeltilmesinin sağlanması beklenirdi. Hakan Özen'in Yüksek Lisans tezi objektif ve özgün bir çalışma olarak değerlendirilmiştir.

(KUBAT, 2019) Prof. Dr. Feyyat Gökçe danışmanlığında, Ebru Kubat tarafından “*Köy Enstitülerinden Mezun Öğrencilerin Enstitülerin Eğitim Programlarıyla İlgili Görüşleri: Bursa Örneği*” adlı Yüksek Lisans tezi Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

128 sayfadan oluşan tezde 66 civarında yazılı, 9 sözlü kaynağa başvurulmuştur. Eser ve Mindivanlı Akdoğan'ın Doktora tezlerine başvurulmuş, diğer Doktora tezlerine yer verilmemiştir. Uz'un bir bildirisine başvurulmuştur. Kirby'e yer verildiği görülmüştür. Konu ile ilgili tezlere ve diğer yayınlara yer verilirken özensiz bir yol tercih edilmiş ve çok yetersiz bilgi verilmiştir. Belirtilen tezlerin neye göre seçildiği belirsizdir.

Konuların ele alınması itibarıyla son derece zayıf bir literatür bilgisiyle – çoğunlukla Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfından- zayıf bir Köy Enstitüleri panoraması çizilmeye çalışıldığından Sonuç kısmındaki “*Hedeflerin tümüne ulaşıp ulaşılmadığı ile ilgili net bilgi elde edilememiş olursa da, doküman incelemeleri ve görüşülen Bursa'daki mezunlardan elde edilen verilere göre genel kültür genel yetenek, sanat, tarım ve atölye derslerinin eğitim programında belirtilen genel amaçları gerçekleştirildiği görülmektedir.*” (s.98) yargısı da gerçekçi olmaktan uzaktır. Sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler son derece değerlidir. Fakat yüzeysel bir literatürle tarafsız bilgilere ulaşmak gibi bir kaygı güdülmendiğinden, sonuçta varılan yargı da yanıltıcı olmuştur.

Akademik yaklaşım özensizliği, en başından başlık seçiminden de kendisini göstermektedir. Bursa'da Köy Enstitüleri kurulmadığına göre, tezin başlığı doğru bir çağrışım uyandırmamaktadır. Bursa'da yaşayan Köy Enstitüleri mezunları ile yapılan bir çalışma olduğu başlıkta net bir şekilde belirtilmeliydi. Prof. Dr. Feyyat Gökçe danışmanlığında, Ebru Kubat'ın daha önce hazırlanmış olan on adet Doktora tezine başvurmayıp Can Dünder tarafından hazırlanmış olan belgesele başvurması tezin akademik nosyon yetersizliğinin bir başka göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

(KARADENİZ, 2019) Emre Karadeniz tarafından Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Bina Bilgisi Bilim Dalında, Doç. Dr. Derya Elmalı Şen danışmanlığında, “*Erken Cumhuriyet Dönemi Modernlik Arayışının Yansımaları: Beşikdüzü Köy Enstitüsü*” başlıklı Yüksek Lisans tezi, 2019 yılında hazırlanmıştır.

226 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 64'ü internet erişimi üzerinden olmak üzere 178 civarından kaynaktan yararlanılmıştır. Kirby dahil olmak üzere daha önce hazırlanmış olan 12 adet Doktora tezinden hiçbirisine başvurulmamıştır.

Erken Cumhuriyet döneminin modernleşme çabalarının mimari yansımalarının irdelendiği çalışmada Beşikdüzü Köy Enstitüsü yapıları ayrıntılı biçimde ele alınmış, günümüzdeki durumlarına da yer verilerek yıkılan binalardan söz edilmiştir. Mimari yönden önemli ve alana katkı sağlayacak başarılı bir tez olduğu görülmüştür. Hiçbir Doktora tezine başvurulmaması akademik yönden önemli bir eksiklik olarak tespit edilmiştir.

(BERKTAŞ, 2019) Prof. Dr. Ester Ruben danışmanlığında Kerim Koray Berktaş tarafından “*Köy Enstitüleri Deneyiminin Bellek (Anılar- Anlatılar- Söylem) Üzerinden İncelenmesi Enstitülerin Birey, Toplum ve Çevre Üzerindeki Etkileri*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

120 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 51 civarında yazılı kaynak, 5 sözlü kaynak, 4 belgesel film ve 13 internet kaynağı (Youtube dahil) yer almıştır. Türkiye’de hazırlanmış olan 12 Doktora tezinden hiçbirine yer verilmemiş; Kirby’den yararlanılmıştır.

Giriş kısmında daha önce yapılan çalışmalar hakkında şöyle bir tespit yapılmıştır: “*Köy Enstitüleri ile ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Konuyla ilgili literatür her geçen gün zenginleşmektedir. Bununla birlikte mevcut literatürü oluşturan çalışmalarda, Köy Enstitülerinde görev yapmış öğretmen, öğrenci ve diğer çalışan kişilerin hatıratları üzerinden, "birey ve çevre" üzerinde ne tür etkiler yarattığı kısa değerlendirmeler dışında yeteri kadar ele alınmamıştır.... Fakat enstitülerle yolu kesişmiş kişilerin anıları üzerinden birey ve çevre üzerindeki etkileri bağlamında özgül bir inceleme yeterince yapılmamıştır. Önceki araştırmalarda ortaya konan bir başka yaklaşım da genellikle konuya toptancı bir bakış açısıyla yaklaşmış olmasıdır. Ya tamamen Köy Enstitüleri deneyimi olumsuzlanmaya çalışılmış, başarısız bir uygulama olarak ele alınmış ya da "gayri milli" ve ortaya atılmış bir "komünizm projesi" olarak görülmüştür. Konuyu diğer taraftan ele alan anlayış ise enstitülerin "gayri milli" ve "komünist bir proje" olmadığı; aksine "ulusal" ve "özgün" bir proje olduğu savunusuna sıkışmıştır. Bir taraf olumsuzlayan diğer taraf ise savunma yapan taraf olarak konuya yaklaşmıştır.” (s.2)*

Kirby dışında hiçbir Doktora tezine başvurmayan Berktaş’ın bu ifadelerinin akademik karşılığı yoktur. “*Köy Enstitülerinde demokrasi*” konusunu “*düşündüğünü ifade etme, hak arama*” biçiminde ve son derece zayıf bir literatüre dayalı olarak ortaya koymaya çalışan Berktaş’ın Yüksek Lisans tezi “*Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri*”nin kötü bir kopyasını andırmaktadır. Zengin bibliyografyası oluşmuş olan Köy Enstitüleri ile ilgili olarak özellikle Doktora seviyesindeki çalışmalara öğrencinin yönlendirilmemesi danışman ve jüri üyelerinin akademik sorumluluğundadır.

(TOSUN, 2019) Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Mehmetefendioğlu danışmanlığında, Derya Tosun tarafından “*Köy Enstitülerinde Sanatsal Faaliyetler*” başlıklı Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

279 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 137 civarında kaynak, 1 adet DVD (Film) kullanıldığı belirtilmiştir. Doktora çalışması yapanlar arasından Koç, Uz ve Eser’e yer verilmiş, diğerlerine değinilmemiştir. Kirby’e başvurulmuştur.

Yüksek Lisans tezinin başlığı özgün gibi gözükse de konu daha önce gerek Koç, gerek Uz tarafından Doktora tezi seviyesinde çalışılmıştı. İçindekiler kısmına ve metne bakıldığında farklı ve özgün bir şey ortaya konmadığı görülmüştür. Örnek vermek gerekirse;

“İkinci Bölüm

Köy Enstitülerinin Kurucu Ve Uygulayıcıları”

Derya Tosun

III. Bölümde ele alınan “Köy Enstitüleri’nin Kurucuları ve Uygulayıcıları”.

Nurgün Koç

Yüksek Lisans tezinde görsel sanatlar şeklinde ele alınmış olan Müzik, Tiyatro, Edebiyat, Köy Enstitüleri Dergisi vb. konuları “*Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri*”nde ayrıntı biçimde ele alınmıştı. Yine de Derya Tosun’un bu çalışmadan pek çok alıntı yapıp yararlandığı görülsede karşıt fikirlere yer verilen konularda hiçbir alıntı yapmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla

yazarın Köy Enstitülerindeki sanatsal faaliyetlere yönelik bakış açısı tarafsız olamamıştır. Kullanılan birkaç fotoğrafın dışında Yüksek Lisans tezi alana özgün bir katkı sağlayamamış, tek yanlı bir tekrardan öteye geçememiştir.

(BOZDAĞ, 2019) Doç. Dr. Melih Tınal danışmanlığında, Hüseyin Bozdağ tarafından “*Kızılçullu Köy Enstitüsü Tarihçesi (1937- 1952)*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

354 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 172 civarında kaynak kullanılmıştır. Metin içinde sözlü kaynaklara da referans verilmiş fakat Kaynakçada gösterilmediği gibi metin içinde de sözlü kaynaklar hakkında açık bilgilere rastlanmamıştır. Daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden Erçelebi, Bahadır, Ilgaz, Koç, Aytemur, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler, Can ve Mindivanlı Akdoğan’dan hiçbirine başvurulmamıştır. Kirby’e başvurulmuştur.

3 Bölüme ayrılmış olan Yüksek Lisans tezinin 2 bölümünde Köy Enstitüleri ile ilgili bilgiler; Tonguç, Yücel, köylünün eğitimi, ilköğretim sorunu vb. ele alınırken yeni, özgün ve objektif bir metin oluşturulamamıştır. Türk Kültür Tarihi İçerişi içinde Köy Enstitüleri adlı çalışmanın kötü kopyası gibidir. Konuların ele alınması esnasında bütünlüğün sağlanamadığı ve parça parça birbirinden kopuk başlıklarla devam edildiği görülmüştür. Kitap okuma faaliyetlerinden, kapatılmalarına kadar -yazarın ifadesiyle- tarafsız bakış açısı sergilenmemiş, olumsuz hiçbir konuya ya da yaşanan zorluklara değinilmemiştir.

3. Bölüm’de Kızılçullu Köy Enstitüsü kısmı ele alınmıştır. Burada da özellikle son dönemler irdelenirken “*Kemal Kocabaş tarafından nakledildiği üzere yaz tatilinde...*” (s.283) şeklinde ve daha çok gazete haberlerine dayandırılan bilgilerle yargılara varılmıştır ki, bu konularda daha önceden üretilmiş gerek siyasi gerek diğer alanlardaki akademik bilgi birikimine yer verilmediği görülmüştür. Zaten referansların çoğunlukla Yeni Kuşak Köy Enstitüleri yayınları dolayısıyla ikinci el kaynaklar olduğu tespit edilmiştir. Sonuç kısmında da olayların realist değerlendirilmesi yerine romantik bir değerlendirme yapıldığı görülmüştür.

(ALADAĞ, 2019) Doç. Dr. Ayşe Güliz Bilgin Altınöz danışmanlığında, Azime Aladağ tarafından “*Conservation of Village Institutes as a Heritage of Early Republican Period: İvriz Village Institute / Erken Cumhuriyet Dönemi Kültürel Miras Alanı Olarak Köy Enstitülerinin Korunması; İvriz Köy Enstitüsü Örneği*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anabilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

294 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 94 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Sözlü kaynaklardan da yararlanıldığı belirtilse de Kaynakça kısmında yer verilmemiştir.

Daha önce Türkiye’de hazırlanmış olan Doktora tezlerinden Erçelebi, Bahadır, Ilgaz, Koç, Aytemur, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler, Mindivanlı Akdoğan ve Can’dan hiçbirine başvurulmamış sadece Deniz Ilgaz’ın başka bir çalışmasından yararlanılmıştır. Kirby’e başvurulmuştur.

“*To my beloved family, and to the memoir of İsmail Hakkı Tonguç...*” sözüyle çalışmasını Tonguç’a ithaf etmiştir. Köy Enstitüleri Çağdaş Eğitim Vakfı, İsmail Hakkı Tonguç Belgeği Vakfı, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneğine teşekkür ettiği Yüksek Lisans çalışmasında Aladağ’ın Köy Enstitüleri’nin tarihçesi ile ilgili kısımları tek taraflı olarak ele alındığı görülmektedir. Diğer yandan tez Mimarlık disiplini içinde önemli bir çalışma olarak değerlendirilmiştir.

(KİRİKTAŞ, 2019) Prof. Dr. Halil İbrahim Ülker danışmanlığında, Ali Kiriktaş tarafından “*Uluslaşma Süreci İçerisinde Eğitim ve Köy Enstitüleri*” adlı Yüksek Lisans tezi Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

123 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 85 civarında kaynak kullanılmıştır. Bahadır - Yüksek Lisans tezi olarak yanlış verilmiştir- ve Ateş’in Doktora tezlerinden yararlanılmış, diğerlerine yer verilmemiştir. Kirby’e başvurulmamıştır.

Tez metni incelendiğinde başlıkla içerik arasında uyumsuzluk olduğu görülmüştür. Ulus devletin oluşumuna katkıları yerine daha eğitim üzerinde durulmuş, Tanzimat öncesi eğitimden başlamak üzere Osmanlı Eğitimi ve Cumhuriyet eğitimine yer verilmiş (s.1-47), ardından Köy Enstitüleri’ne geçilmiştir. (s.47-93)

Bölümler ve altbölümler birbirinde kopuk, başlıkların içi çoğunlukla yüzeysel bilgiyle geçilmiştir. Bir başlık, bir paragraf ya da iki satırla verilmiştir. Örneğin;

“3.11.8. Prof. John Dewey
Son yıllarda tasavvurumdaki okullar Türkiye de kurulmaktadır. Bu okullar Köy Enstitüleridir. (Apaydın ve diğerleri, 2000, s. 140).” (s.86)

Konunun ayrıntılarına hâkim olması beklenen danışman ve yazarın gözünden kaçmaması gereken hatalar vardır ki; en göze çarpanı Yüksek Köy Enstitüsü için “*Yüksek Köy Enstitüleri*” (s.76) başlığının atılmasıdır ve metin içinde de aynı şekilde tekrarlanmasıdır.

Diğer yandan Köy Enstitüleri deneyimi tek kişiye indirgenmiştir:

“...İşte bu savaşın en önemli mücadele edeni İsmail Hakkı Tonguç’tur. Tonguç Türkiye’nin kaçınılmazı olan cehaleti gören aydın bir şahsiyettir. İsmail Hakkı Tonguç referans aldığı batılı aydınlardan ulusun içerisinden ülkeye hizmet edecek bu ülkenin değerleriyle yoğrulmuş aydın sınıfı oluşturmak istemiştir. Bu noktadan yola çıkarak Köy Enstitülerini kurmuştur.” (s.95)

Bu tezin danışmanı ve jüri tarafından incelendiğine dair şüpheler oluşmuşsa da yukarıda gösterilen hususlar Köy Enstitüleri’nin yanlı bakış açısıyla değerlendirerek ideolojik bir yaklaşımla önerilmesine yönelik olduğu fikrini güçlendirmektedir: “...bu nedenle bu sorunlara çözüm bulunması için Köy Enstitülerinin izlediği yol incelenmeli ve günümüz koşullarına göre tekrar düzenlenmelidir.” (s.100).

(ÇELİK, 2019) Prof. Dr. Necdet Ekinci danışmanlığında Selami Çelik, “*Köy Enstitüleri Kültür Derslerinde Türk Kültürü ve Türk Milliyetçiliği*” başlıklı Yüksek Lisans tezini Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

168 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 73 civarında kaynak kullanılmıştır. Doktora tezlerinden sadece Esra Mindivanlı Akdoğan’a yer verilmiş, diğerlerine başvurulmamıştır. Kirby’e yer verilmiştir.

Yüksek Lisans tezinin başlangıcında “*Köy Enstitülerinde kültür üzerine yapılmış daha önceki çalışmalarda, Türk kültürü ve milliyetçiliği eğitim-öğretimi bir bütün içinde, kültür derslerinin genelini kapsayacak şekilde ve ders kitapları gibi geçerli ve güvenilir kanıtlara dayanılarak ele alınmamıştır.*” (s.7) sözleriyle Koç’un daha sonra kitaplaşmış olan ve Köy Enstitüleri’nin Türk Kültür tarihi çerçevesinde incelendiği Doktora çalışmasını görmezden gelip bu konudaki boşluğu Yüksek Lisans çalışmasıyla doldurma çabası ilginç bulunmuştur.

Yüksek Lisans tezinde Köy Enstitüleri'nde okutulduğu tahmin edilen kitaplar üzerinden Türk kültürünün enstitülere etkisi yorumlanmaya çalışılmıştır ki, çıkış noktası yanlıştır. Köy Enstitülerinde okutulduğu tahmin edilen kitapların bir kısmının doğru olduğu kabul edilse bile kesin olmayan bilgiler üzerinden tahmin yapılarak okutulduğu iddia edilen kitapların incelenmesi, bu kitaplarda Türk kültürüne ait öğelerin tespit edilmeye çalışılması ve yolla Köy Enstitüsü öğrencileri üzerindeki etkilerinin ortaya konulmaya gayreti akademik olmadığı gibi mantık yönüyle de doğru değildir. Bu yöntemle elde edilen bilgiler ve yapılan çıkarımlar kabul edilemez.

İzlenen yöntemin yanlılığına örnek olması için Müzik konusundaki değerlendirmeye bakıldığında;

“TD'nin 1940 ve 1950 yıllarına ait ilgili sayıları incelendiğinde; müzik dersleri için M. Hulisi ÖKTEM'e ait olan, 'Okullarda Müzik' adlı kitabın neredeyse tüm yıllarda kullanıldığı anlaşılmaktadır...” (s.118) *Hulisi ÖKTEM'e ait 1942 tarihli müzik dersi kitabında, türkülere ve Türk müzik insanlarına neredeyse hiç yer verilmediği belirtilmişti. Bedri AKALIN'a ait 1945 tarihli Öğretim Kılavuzu ise birçok türküyü barındırmaktadır. Bu durum her iki yıl arasında, ülkedeki ideolojiyi veya Türk kültürüne bakıştaki değişimi gösteriyor olabilir niteliktedir.”* (s.121) yargısının gerçeklikle ilgisi yoktur. Dolayısıyla bütün konularda benzer yanılgıya düşülmüştür.

Prof. Dr. Necdet Ekinci danışmanlığında Selami Çelik tarafından; *“Köy enstitülerinde, TD ile izni verilmiş ders kitapları dışında, yardımcı ders kitabı olarak kullanılabilecek birçok kitaba Akpınar Köy Enstitüsü arşivinde rastlandı. Söz konusu yardımcı ders kitapları da türlü çalışmalara hizmet edecek biçimde ve incelenmeye muhtaç olarak beklemektedir.”* (s.148) ifadesi ilgili arşivdeki kaynaklara ulaşıldığı halde Yüksek Lisans tezinde yararlanılmadığını göstermektedir ki bu da çalışmanın diğer problemlili kısmıdır.

“Köy Enstitüleri üzerine yapılmış birçok çalışma vardır. Bu çalışmalar daha çok tarım ve teknik derslerinin kazanımları, belirli bir dersin konu edinilmesi veya enstitülere hizmetleri olmuş şahsiyetlerle ile sınırlı tutulduğu başlangıçta ifade edilmişti. Bu çalışma Köy Enstitüleri kültür derslerinin genelini, Türk kültürü ve milliyetçiliği çerçevesi içinde bütüncül olarak ortaya koyması bakımından özgün bir çalışmadır. Ancak, Köy Enstitülerinin ideolojisini ortaya koymayı tek başına sağlayacak mahiyette değildir. Ama enstitülerin ve dönemin Türkiye'sinin ideolojini ortaya konulmasını amaçlayacak çalışmalara sağlam bir dayanak oluşturacaktır. Ayrıca Türk kültürü üzerine yapılacak olan çalışmalarda da Türk kültürün süreklilik durumuna ilişkin sonuçlara varmaya yardımcı olacaktır.” (s.147-148) sözleriyle tamamen yanlış temeller üzerine oturtulmuş olan Yüksek Lisans seviyesindeki çalışmayı alandaki açığı kapatmaya yönelik olarak önermiştir.

(KÖROĞLU, 2019) Erkal Köroğlu, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Onur Hasdedeoğlu danışmanlığında *“Türk Romanında Köy Enstitüleri Olgusu Üzerine Bir İnceleme”* adlı Yüksek Lisans tezini, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında, 2019 yılında tamamlamıştır.

237 sayfadan oluşan tezde 87 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Doktora tezlerinden sadece Ateş'in çalışmasına yer verilmiş, diğer Doktora tezlerine yer verilmemiştir. Kirby'den yararlanılmıştır. Köy Enstitülerini konu alan 6 romanın incelendiği belirtilmiştir.

Erkal Köroğlu, Köy Enstitülerinin kuruluşu ve *“kapatılışı”*na kısaca değindikten sonra *“...Ancak, çıkarları zedelenen beylerin baskıları sonucu Enstitüler kapatılmış; yapılanlar yarı başlı kalmıştır.”* (s.9) sözleriyle yanlı bakış açısını ortaya koymuştur. Aynı bağlamda Yüksek Lisans tezinin sonuç kısmında da *“Köy Enstitüleri projesi eğer tam anlamıyla uygulamaya konulup günümüz şartlarına uygun olarak güncellenebilseydi, bugünkü eğitim sistemimizde*

yaşadığımız belirsizlikler olmayacak ve yeni açılımlar öne sürülerek farklı eğitim modellerinin denenmesi yüzünden yaşanan eğitim sistemimizin geleceği bilmecesi yaşanmamış olacaktı.” sözleriyle toptancı bakış açısıyla eğitim ile ilgili sorunları sadece Köy Enstitüleri’ne bağlamıştır.

(YÜKSEL, 2019) Dr. Öğr. Üyesi Hatice Bahar Aşçı danışmanlığında Merve Yüksel tarafından *“Beşeri Sermaye Yatırımı ve Köy Enstitüleri Örneği”* adlı Yüksek Lisans tezi Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

121 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 120 civarında kaynak kullanılmıştır. Doktora tezlerinden sadece Mindivanlı Akdoğan’a yer verilmiş, diğer Doktora tezlerine başvurulmamıştır. Kirby’e başvurulmamıştır.

Giriş kısmında *“İnsana nitelik ve beceri kazandıran sermaye türü”* olarak tanımlanan beşeri sermayenin en güzel örneğinin Köy Enstitüleri modeli olduğu ve *“...sadece eğitim alanında farklı bir model değil aynı zamanda kültürel, tarımsal ve teknik ders müfredatı ile bireylerin beceri ve donanım kazanmasında önemli rol oynayan bir kalkınma modeli”* olduğu belirtildikten sonra *“1917 yılından itibaren Sovyet Rusya’da ortaya çıkan ve 1945 yılından itibaren de Doğu Bloğu ülkelerinde uygulanan ‘Üretim Okulu Modeli’ adı altında eğitim veren okullar bulunmaktaydı. Bu tarihler arasında kurulmuş olan Üretim Okulu Modeli ile 1940 yılında kurulan Köy Enstitülerinin eğitim anlayışı açısından benzer yapıda oldukları gözlemlenmektedir. Üretim okulu modeli Karl Marx’ın eğitim görüşünü yansıtan bir teoridir.”* (s.73) şeklinde benzerlikten söz edildikten sonra Enstitülerin benzerlerinin olmadığı belirtilmiştir:

“Köy Enstitülerinde, uygulanmakta olan iş eğitimi bu enstitülerin temel ilkesi olarak kabul görse de o dönemin şartlarında tamamen kendine has olan özellikleri içermektedir. Köy Enstitüleri, daha önce herhangi bir alanda eğitim uzmanının öne attığı ya da herhangi bir ülkenin uygulamış olduğu bir eğitim modeli kapsamında değildir. Bu okullar gerek süreçleri açısından gerekse kendi şartlarında olabildiğince gelişmiş ve aynı zamanda tarihe adını yazdırmış farklı tipte benzersiz okullardır.” (s.74)

Tezin amacından ve giriş kısmından da anlaşıldığı kadarıyla Köy Enstitüleri’nden yetişenlerin beşerî sermaye kapsamında eğitim aracılığıyla donanımları ve başarıları ortaya konmak istenmiştir. Fakat konunun Köy Enstitüleri’yle ilgili olarak ele alındığı 3. Bölümden itibaren daha çok istatistik bilgisi niteliğinde nicelik değerlerine yer verildiği görülmüştür. Fiziki eğitim göstergelerine yer verilmiş, öğretmen sayısı, öğrenci sayısı vb. üzerinde durulmuştur. Çalışmadan beklenen nitelik kısmına değinilmemiş, dolayısıyla Köy Enstitüleri’nin iktisat disiplini içinde beşerî sermaye olarak nitelik özellikleri üzerinde durulmamış ve uygulamadaki örneklerle yer verilmediği için yüzeysel ve istatistik bilgileriyle sınırlı kalmıştır.

(GÜLDAL, 2019) Dr. Öğr. Üyesi Ayça Erinç Yıldırım danışmanlığında, Özlem Güldal tarafından *“Muhafazakâr ve Sol Aydınların Köy Enstitülerine Bakışı (1940-1970)”* başlıklı Yüksek Lisans tezi Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.141 sayfadan oluşan tezde 166 civarında kaynaktan yararlanılmıştır.

Daha önce Türkiye’de hazırlanmış olan Doktora tezlerinden Erçelebi, Bahadır, Ilgaz, Koç, Aytemur, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler, Mindivanlı Akdoğan ve Can’dan hiçbirine başvurulmamıştır. Kirby’e yer verilmiştir. Belirlenmiş aydınların Köy Enstitüleri’ne bakışı çerçevesinde hazırlanmış olan Yüksek Lisans tezi objektivite hassasiyeti yönüyle dikkat çekmiş ve başarılı bulunmuştur. Diğer taraftan daha önce yapılmış Doktora tezlerine başvurulmamış olması akademik anlamda önemli bir eksikliklerdir.

(GÖKDEMİR, 2019) Tülay Gökdemir, “*Türk Eğitim Tarihi Açısından Hasanoğlan Köy Enstitüsü*” başlıklı Yüksek Lisans tezini Dr. Öğr. Üyesi Erhan Alpaslan danışmanlığında, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında, 2019 yılında tamamlamıştır.

211 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 336 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Arşiv belgelerinden Meclis zabıtlarına, süreli yayınlardan telif eserlere kadar geniş yelpazede bir bibliyografyaya dayandırılan kaynaklar arasında daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden Erçelebi, Koç, Ateş, Eser’in tezlerinden yararlanılmış; Bahadır, Ilgaz, Aytemur, Uz, Kanbolat, Demirkaya Güler, Akdoğan ve Can’a yer verilmemiştir. Kirby’den faydalanılmıştır.

Tezde Hasanoğlan Köy Enstitüsü’nün kuruluş ve eğitim çalışmaları ile Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü’ne yer verilmiş, Türk eğitim ve kültürüne etkilerinden söz edilmiştir. Tarih disiplini içinde ele alınan çalışmanın incelenen Yüksek Lisans tezleri içinde gerek konunun ele alınışı gerekse yararlanılan kaynaklar bakımından en başarılı tezlerden biri olduğu söylenebilir. Bunda danışman Dr. Öğr. Üyesi Erhan Alpaslan ve jürinin yönlendirmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

(ALTIN, 2019) Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Gürçel Akdemir danışmanlığında Fevzi Özgür Altın tarafından “*Köy Enstitülerinin Kapatılmasında Yazılı Basının Rolü: Gündem Belirleme Kuramı Kapsamında Ulus ve Vatan Gazetelerinin İncelenmesi*” başlıklı Yüksek Lisans tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

122 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 97 civarında kaynak kullanılmıştır. Ateş ve Demirkaya Güler’in Doktora tezlerinden yararlanılmış, diğer Doktora tezlerine yer verilmemiştir. Kirby’e başvurulmuştur.

“Köy Enstitülerinin Kapatılmasında Basının Rolü” olarak belirlenen konunun ele alınması sırasında belirlenen zaman aralığı doğru tespit edilememiştir: “*Bu tarihler ele alınırken Köy Enstitülerinin kuruluş tarihi olan 1940 ile gayri resmi olarak kapatıldığı tarih olan 1948 yılları arasındaki sürece dikkat çekilmiştir.*” (s.4) Köy Enstitüleri’nin 1948 tarihinde gayriresmi olarak kapatıldığına dair bu konuda söylem ortaya koyanların ya da fikir beyan edenlerin yorumlarının esas alınması akademik araştırma çerçevesinde kabul edilebilir bir tutum değildir. 1948 yılında Köy Enstitüleri ile ilgili “kapatılma” çerçevesinde çıkarılan hiçbir yasa, düzenleme vb. yapılmadığına göre belirlenen tarih yanlış olmuş ve en baştan Yüksek Lisans tezi yanlış bir temele oturtulduğundan ulaşılan yargı da yanlış ve yanıltıcı olmuştur. Bunun en bariz göstergesi sonuç kısmında ulaşılan yargıdır. Öyle ki yazar, 27 yıl aralıksız iktidar olan ve tek partili yönetim biçiminin CHP’sinin seçimleri kaybetmesini de basına bağlamıştır:

“*Basının hedef göstermesi sonucu faaliyetlerine devam edemeyen enstitüler, aynı zamanda CHP iktidarının da 1950 seçimlerini kaybetmesinde etkisi olmuştur.*” (s.90-91)

Yüksek Lisans tezi benzer biçimde bilgi hatalarıyla doludur: “*1953 yılında Köy Enstitüleri ilköğretim okullarıyla birleştirilmiştir. 27 Ocak 1954 tarihinde çıkarılan 6234 Sayılı Kanunla Köy Enstitüleri, ‘ilköğretim okullarına’ dönüştürülmüştür.*” (s.53)

Burada yapılan temel yanlışlıkların ve tezin yanlış bina üzerine inşa edilmesinin akademik sorumluluğu Fevzi Özgür Altın’dan çok danışmanı Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Gürçel Akdemir’e aittir.

(IŞKIN, 2019) Emin Caner Işkın, “*Köy Enstitüsü Kökenli Romancıların Toplumsal Sorunlara İlgisindeki Değişim: Duisburg Üçlemesi Örneği*” başlıklı Yüksek Lisans tezini İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalında, Prof. Dr. İbrahim Ertan Eğribel danışmanlığında, 2019 yılında tamamlamıştır.

83 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 49 civarında kaynak kullanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan 12 Doktora tezinden hiçbirine yer verilmemiştir. Kirby'e de başvurulmamıştır.

Yüksek Lisans tezinde Köy Enstitüleri'nin kuruluşu, işleyişi ve kapatılışı ele alındıktan sonra Köy Enstitülü romancılar, Almanya'ya göç etmiş olanlar ve eserlerine yer verilmiştir. Fakir Baykurt'un Duisburg Üçlemesindeki romanların; Yüksek Fırınlara, Koca Ren ve Yarım Ekmek romanlarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

Özellikle Birinci Bölümde bilgi veren pek çok paragrafta referans verilmediği görülmüştür. Sayfa numarası da kullanılmamıştır. Yüksek Lisans tezi Köy Enstitülü romancıların romanları ve etkilerine dair daha kapsamlı çalışmaların yapılması için önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

(AKDOĞAN, 2019) “*Öğretmen Yetiştirme Sistemi Bağlamında Köy Enstitüsü Mezunlarının Görüşleri*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Dr. Öğr. Üyesi Sabiha Dulay danışmanlığında, Mümin Erdem Akdoğan tarafından Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Planlaması Ana Bilim Dalında, 2019 yılında tamamlanmıştır.

105 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 82 civarında yazılı, 6 sözlü kaynağa başvurulmuştur. Daha önce literatüre girmiş olan Doktora tezlerinden Bahadır, Koç ve Mindivanlı Akdoğan'a başvurulmuş; Erçelebi, Ilgaz, Aytemur, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Can ve Demirkaya Güler'e yer verilmemiştir. Kirby'e yer verilmiştir. (APA) sistemine göre yazılan tezde referansların sayfa numarası gösterilmemiştir.

Çalışma grubunda yer alan 6 Köy Enstitüsü mezununun 1'i kadın 5'i erkek olmak üzere 90 ile 97 yaşları arasında olduğu ve analiz kısmında kişilerin kendi isimleri kullanılmayıp her birine farklı birer isim verildiği belirtilmiştir. (s.52)

“*Köy enstitüsünden mezun olan kişilerin öğretmen yetiştirme sistemine ilişkin görüşlerini ve deneyimlerini ortaya çıkarmak*” amacıyla hazırlanan Yüksek Lisans tezinde daha çok Köy Enstitüsü mezunlarının Enstitülerde eğitim aldıkları sırada ve öğretmen olarak atanmaları ile başlayan süreçteki deneyimleri aktarılmıştır.

(MERCANOĞLU, 2019) Cansın Mercanoğlu, “*Relationship Between Sense Of Belonging And Social Production Of Space: Analysis Of Hasanoğlan High Village Institute*” / “*Toplumsal Mekan Üretimi İle Aidiyet Hissi Arasındaki İlişki: Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nün Analizi*” başlıklı Yüksek Lisans tezini Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Burak Büyükcivelek danışmanlığında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Şehircilik Bilim Dalı, 2019 yılında tamamlamıştır.

169 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 114 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden yalnızca Erçelebi ve Ilgaz'a başvurulmuş; Bahadır, Koç, Aytemur, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler, Can ve Mindivanlı Akdoğan'a yer verilmemiştir. Kirby'den yararlanılmıştır.

Yüksek Lisans tezinde yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşme yöntemine de başvurulduğu belirtilmiştir. Katılımcıların fikir ve düşüncelerini ifade ederken hissettikleri duygu ifadelerinin çalışmanın değerlendirilmesinde yardımcı olacağı düşüncesiyle hareket edilmiştir. (s.83)

Bu amaçla Köy Enstitüsü/İlköğretmen Okulu mezunu 1'i kadın 4'ü erkek olmak üzere toplam 5 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme yapıldığı belirtilmiştir. (s.87) Bu kişilerin aynı zamanda Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü mezunu oldukları bilgisi de verilmiş olmasına rağmen (s.91) sözlü kaynakların sadece soyadlarının belirtildiği açık kimliklerinin kullanılmadığı görülmüştür.

Yüksek Lisans tezinde mekân ve aidiyet kavramlarının ardından Köy Enstitüleri'nin kuruluşuna geçilmiş, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünün tarihçesi, yapısı ile öğrencilerin Enstitü ile aidiyet kurgusu oluşturulmuştur. Şehircilik Bilim Dalı bakış açısı ile alana katkı sunacak önemli bir çalışma olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç

2016 yılından 2020 yılına kadar Köy Enstitüleri konusunda hazırlanmış olan lisansüstü tezlerin üniversite dağılımına bakıldığında; Ondokuz Mayıs Üniversitesinde 3; Necmettin Erbakan, Dokuz Eylül, ODTÜ, Atılım ve Giresun Üniversitelerinde 2; İstanbul, İstanbul Bilgi, Atatürk, İstanbul Aydın, Adnan Menderes, Çanakkale Onsekiz Mart, Mimar Sinan, Dicle, Akdeniz, Aksaray, Mersin, Yozgat Bozok, Kafkas, Trabzon, Uludağ, KTÜ, Yıldız Teknik, Kastamonu, Karabük, Zonguldak Bülent Ecevit, Kahramanmaraş Sütçü İmam, İstanbul Arel ve Bahçeşehir Üniversitelerinde 1'er tez hazırlandığı görülmüştür. Köklü üniversitelerden 2007 sonrasında daha çok taşrada açılan devlet ve vakıf üniversitelerine kadar pek çok farklı üniversitede Köy Enstitüleri konusunda lisansüstü çalışma yapılmıştır.

Konu dağılımına bakıldığında Eğitim ve Öğretim konusu 20 tez ile ilk sırayı almıştır. Tarih/Türk İnkılap Tarihi, Mimarlık ve Siyasal Bilimler konularında 3; Şehircilik ve Bölge Planlama ile Türk Dili ve Edebiyatında 2; Ekonomi, Kamu Yönetimi ve Sosyoloji konularında 1'er tez hazırlanmıştır.

Köy Enstitüleri ile ilgili 1977'den 2016 yılına kadar 11'i Doktora tezi olmak üzere toplam 52 adet lisansüstü tez kabul edilmiştir. Bu tezlerin de çoğunluğu Eğitim ve Öğretim konusundadır. İlk yıllarda hazırlanan bazı tezlerde erişim engeli bulunmasına rağmen son çalışmalarda tezlerin tamamına yakınına erişim engeli bulunmadığından bu durum bilgiye ulaşmanın ve paylaşmanın gereği olarak olumlu karşılanmıştır. Tezlerden Candaş Can tarafından hazırlanmış olan Doktora tezi "*Köy Enstitülerinden İmam-Hatiplere Eğitimde Hegemonya Mücadelesi*" adıyla 2017 yılında kitap olarak yayımlanmıştır.

Tezlerin içerik analizi kısmına gelindiğinde; önemli bölümünde metodoloji hatalarına rastlanmıştır. Aynı konuyu tekrar, başlık ile içerik arasındaki uyumsuzluk, asıl konunun dışına çıkarak yeni bir "*tez*" öne süremek durumu bunlar arasında gelmektedir. Diğer bir metodoloji sorunu literatürü akademik değil ideolojik ya da keyfi olarak kullanmaktır. Konunun temel kaynaklarına yer vermemek, daha önce hazırlanmış Doktora tezlerine başvurmamak sıradan bir duruma dönüştürülmüştür. Tezlerin yukarıda gösterilen önemli bir kısmında hiçbir Doktora tezine atıf yapılmamıştır. Bu durum Türk üniversitelerinde sosyal bilimlerin özellikle eğitim ile ilgili bilim dallarında akademik değer üretmede geldiği yeri göstermesi açısından da dikkate değer bulunmuştur. Diğer yandan Türkiye'de Köy Enstitüleri konusuna övgüyle yaklaşan Amerikalı araştırmacı Fay Kirby'nin eserine çoğunlukla atıf yapıldığı, hatta Türk üniversitelerinde hazırlanan hiçbir Doktora tezine başvurulmayıp Kirby'nin eserinin birkaç baskısına birden yer verildiği tespit edilmiştir. Asıl kaynaklara ve Doktora tezlerine bakılmayıp belgeseller üzerinden atıf yapılması da sadece bir yöntem sorunu gibi görünmemekte, tez danışmanı ve jüri üyelerinin süreç içindeki yerini işaret etmektedir. Metodoloji sorunlarına en az hata barındırması gereken Doktora tezlerinde bile rastlanması dikkate alınması gereken önemli bir sorunu işaret etmektedir.

Diğer yandan kaynak göstermeme, kasıtlı biçimde gizleme, örtme, saklama, çarpıtma ve uydurmaya dayalı etik ihlallerinin bilimsel çalışmaların değerini belirleyen unsurlar olduğu gizleme, örtme, saklama, çarpıtma ve uydurmaya dayalı çalışmaların da bilimsel araştırmalarda etik dışı davranış tespit edildiğinde bu durumun araştırmayı yapan kişi, kişiler veya kuruluşun itibarının sarsılmasıyla sonuçlandığı dikkate alındığında (Küçük, 2003; akt. Koç, 2020, s.34-

35) bu durumla ilgili olarak yukarıda bazı örneklerde gösterildiği üzere başka bir değerlendirme yapmaya gerek duyulmamıştır.

Öyle anlaşılıyor ki ortaya çıkan lisansüstü Köy Enstitüleri araştırmaları, tıpkı Köy Enstitülerine genel yaklaşım seyrine benzer biçimde ele alınmış ve ideolojik değerlendirme, bilimsel değerlendirmenin çok önüne geçmiştir. Bunda özellikle 1990'ların ortalarından itibaren Köy Enstitüleri'ni gündeme getirmeyi amaçlayan dernek ve kuruluşların faaliyetlerinin etkisi akla gelmektedir. Öyle ki; Köy Enstitülerini Araştırma ve Eğitimi Geliştirme Derneği, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği gibi oluşumlar faaliyet alanlarını genişletmişlerdir. Örneğin kısa adı KAVEG olan Köy Enstitülerini Araştırma ve Eğitimi Geliştirme Derneği tarafından, Köy Enstitüsü konulu, Yüksek Lisans ve Doktora çalışmalarına, belgesellere vb. destek olduğu belirtilmiştir.⁵ Aynı şekilde Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı tarafından günümüzde Türkiye'de uygulanan eğitim modelinin temel iki sorunu olduğu şu şekilde belirtilmiştir: *"1. 40-50 yıldır yavaş yavaş verilen ödünlerle alanını iyice genişletmiş olan din eğitimi sonucu açıkça şeriat düzeni isteyenler çoğaldı. Devletin imam-hatip okullarında; köyden kentten yoksul ailelerin zeki çocukları alınıp tek yanlı ve parasız yetiştiriliyor. Bu tek yanlı eğitimin sürdürülmesi, yaygınlaştırılması için para kaynakları tartışmalı bazı dernek ve vakıflar olanca güçleriyle çalışıyorlar. 2. Varsıl aileler özel ve devlete ait paralı okullarda, daha iyi koşullarda çocuklarını okutabiliyorlar."* Eğitimde bu bozuk ve tehlikeli düzenin değişmesi gerektiği belirtildikten sonra eğitim alanında çalışanlara, araştırma yapanlara kaynak hazırlamak ve yardımcı olmak gibi hizmetlerden söz edilmiştir.⁶

Burada demokrasinin gereği olan herhangi bir sivil toplum örgütünün kuruluşu ve faaliyetleri sorgulanmamaktadır. Fakat bu ve benzeri derneklerin Köy Enstitüleri ile ilgili tespit ettikleri amaçlarına ulaşmak için yayın ve benzeri faaliyetlerinde objektif olmayarak Köy Enstitüleri ile ilgili eleştirel tutum takınmadıkları açıkça görülmektedir. Bu yüzden son zamanlarda hazırlanan tezlerin sayıca çok artmasına rağmen akademik yeterlik ve niteliklerinin tam tersi ölçüde azalmış olması dikkat çekmektedir. Başka bir deyişle sağlıksız bir şekilde gelişen tez yazım süreci akademik nosyon yerine ideolojik angajmana yönelmiş görünmektedir. Objektif niteliği olan tezlerin ise bu *"enflasyon"* içinde adeta kaybolduğu görülmüştür. Ortaya çıkan durumun en tehlikeli sonuçlarından biri okuyucunun ve hatta karar alıcıların yanıltılmasıdır. Sürecin bilimsel kurallara uygun biçimde ilerlemesinde akademik nosyondan taviz vermemesi gereken öğretim üyelerinin tutumları son derece etkili olacaktır.

Bu çalışma ile Köy Enstitüleri konusunda başlangıçtan 2020 yılına kadar hazırlanmış olan lisansüstü tezlerin hepsinin (88 adet) nicelik ve nitelik yönleriyle ele alınması tamamlanmıştır. 2020 yılından itibaren hazırlanmış olan tezler başka bir çalışmada aynı yöntemle incelenmeye devam edilecektir.

⁵ http://koyenstituleriegitim.org/?page_id=40, Erişim Tarihi: 20.12.2021.

⁶ <http://www.koyenstitulerivakfi.org.tr/?SyfNmb=2&pt=Hakk%C4%B1m%C4%B1zda>, Erişim Tarihi: 20.12.2021.

Kaynakça

Erkul, H., Kanten, P. (2019). Metodolojik Açıdan Lisansüstü Bitirme Tezleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Management and Political Sciences Review*. 1 (1), 11 -37.

Kirby, F. (2000). Türkiye’de Köy Enstitüleri. Yayına Haz. Engin Tonguç. Ankara.

Koç, N. (2013). Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Koç, N. (2020). Türkiye’de “Köy Enstitüleri” Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi (2010’a Kadar). *Tarihyazımı*. 2(1),13-36.

Koç, N. (2021). Türkiye’de “Köy Enstitüleri” Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi II (2010-2015). *Tarihyazımı*. 3(2), 222-239.

Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,11(1), 323-343.

<https://sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 19.12.2021.

http://koyenstituleriegitim.org/?page_id=40, Erişim Tarihi:20.12.2021.

<http://www.koyenstitulerivakfi.org.tr/?SyfNmb=2&pt=Hakk%C4%B1m%C4%B1zda>, Erişim Tarihi:20.12.2021.
